

# Dansk folkeminddeforskning 1953–1973

Af IØRN P1Ø, GUSTAV HENNINGSEN og BIRGITTE RØRBYE

## I.

I 1953 skrev Inger Margrethe Boberg sin *Folkeminddeforskningens historie*, der snarest må betegnes som én stor katalog over, hvem der skrev hvad og hvornår, ikke blot i Danmark, men i hele Nord- og Mellemeuropa. Over for forskningens aktuelle situation havde Boberg ikke megen optimisme tilovers: man har:

ikke rigtig syntes, at de mange kræfter, der i tidens løb er blevet sat ind på folkeminddeforskningen, har givet resultater . . . Hvor man ikke helt har forladt folkeminddeforskningen, har man undertiden søgt at ændre dens præg, f. ex. ved, som det først er sket i Frankrig, at gøre den til en *samfundsvidenskab*, en blanding af *sociologi* og *filosofi*. Eller man har som i Rusland lagt vægten på det *psykologiske*, så man er mere interesseret i »traditionsbærerne« og den folkelige psyke end i traditionen selv (1953 Boberg).

Det som bekymrede Inger Boberg mest – det at folkeminddeforskningen hentede impulser fra den moderne sociologi og psykologi – er interessant nok det, der skulle vise sig at indeholde i det mindste kimen til en virkelig fornyelse af denne gamle hæderkronede disciplin. På baggrund af Bobergs pessimisme er det også paradoksalt at konstatere, at der vel aldrig nogen sinde før i dansk folkeminddeforsknings historie er skrevet og udgivet så meget i en tyveårig periode, som tilfældet er med årene 1953 til 1973.

Mange synspunkter er blevet anlagt og prøvet på det stof, der siden Svend Grundtvigs tid har været folkeminddeforskningens traditionelle arbejdsområde: folketro, folkeskik, folkedigtning og folkemusik. I de første 100 års egentlige folkeminddeforskning, som er skildret af Boberg – altså fra Grundtvig i 1846 skrev efterskriften til de engelske og skotske folkeviser og til 1953 – interesserede man sig næsten udelukkende for traditioner indsamlet blandt almuens på landet før industrialiseringen. I de sidste 20 år har folkeminddeforskere imidlertid i høj

grad fået øjnene op for de traditioner, man møder i de mangfoldige andre miljøer af vort samfund, de traditioner, som findes, og som fandtes tidligere, ikke blot på landet, men også i byerne og i hovedstaden. Og hvor folkemindeforskerne tidligere arbejdede med tekster, sætter de nu i næsten lige så høj grad fokus på teksternes miljø eller kontekst – her forstået som den sammenhæng, som traditionerne – f. eks. viserne og melodierne – hører sammen med eller er et produkt af. Yderst enkelt kan man udtrykke det sådan, at hvor man tidligere behandlede traditionerne mere én-dimensionalt, mere litterært-filologisk, behandler man dem nu i stadigt stigende grad tre-dimensionalt – i deres tidsmæssige, rumlige og sociale dimension. Man søger kort sagt at analysere og at forstå traditionerne i en etnologisk sammenhæng. Herhjemme er disse nye synspunkter blevet fremmet og udviklet i forbindelse med de mange og store indsamlingsprojekter, der er blevet afviklet de sidste tyve år, både inden for vise-, eventyr- og folketrosforskning. Intensiveringen i feltarbejdet er for en stor del et direkte resultat af, at man tidligt inddrog båndoptageren og filmkameraet, når man ville beskrive traditionerne og deres funktion i vort samfund (1971 Bregenhøj). Bistået af disse hjælpemidler kunne man mere nærgående end nogensinde før skildre væsentlige sider af den danske folkekultur.

De sidste tyve års fornyelse inden for denne disciplin hænger også sammen med, at en ny generation af forskere er dukket op på arenaen: i 1955 blev undervisningen i nordisk folkemindvidenskab genindført ved Københavns Universitet efter en pause, der havde varet lige siden Axel Olriks død, og i 1967 blev der oprettet et universitetsinstitut, *Institut for folkemindvidenskab*, hvortil der nu, i 1973, er knyttet en professor, en lektor og en amanuensis. Omkring 1960 afsluttede de tre første magistre deres konferens i det nye fag og omkring 1970 fulgte endnu syv folkemindemagistre. Generationsskiftet har i høj grad præget den gamle institution, *Dansk Folkemindesamling* (oprettet i 1905 af Olrik). I 1953 var der to arkivarer og en konsulent i folkemusik – men nu i 1973 er der seks arkivarer, hvoraf den ene er ansat ved samlingens videnskabelige station, der er oprettet i 1971 i forbindelse med *Folkemusikhuset i Hoager*. Af betydning for hele forskningsmiljøet var det også, at det nyoprettede *Nordisk Institut for Folkedigtning* i perioden 1959–72 havde sæde i København. Nævnes må endelig de to »tidsskriftsinstitutioner«, *Danske Studier* (grundlagt i 1904 af en folkemindeforsker og en sprogmand) som har

fulgt en del af udviklingen i afhandlinger og ikke mindst i anmeldelser, og *Folkeminder* (1955 til 1971) udgivet af *Foreningen Danmarks Folkeminder* – ligeledes ved en folkemindeforsker og en sprogforsker. Betegnende for de sidste års forskning er det at *Foreningen Danmarks Folkeminder* nu har koncentreret sin virksomhed om en årbog, *Folk og Kultur*, som man er fælles med folkelivsforskerne om.

Samarbejdet med folkelivsforskerne har i det hele taget spillet en stor rolle for fornyelsen af dansk folkemindeforskning. Dette samarbejde er både blevet praktiseret på institutionel basis i form af de aktuelle feltarbejder, som Dansk Folkemuseum og Dansk Folkemindesamling har organiseret i fællesskab, og på mere privat basis under udarbejdelsen af den store kulturhistorie *Dagligliv i Danmark*, som førte Troels Lunds *Dagligt Liv i Norden* op til nutiden.

I debatten om fagets placering inden for den samlede kulturforskning er de fleste i dag vel enige om at anbringe folkemindeforskningen som en særlig disciplin under den almene etnologi, forstået som læren om mennesket som kultur- og gruppevæsen. Folkemindeforskeren er efter denne opfattelse en etnolog med folkeminder som speciale. Hvad enten man nu deler denne opfattelse eller ej, så må det dog konstateres at have været af afgørende betydning for dansk folkemindesvidenskab, at man for alvor har brudt med de stærke isolationstendenser som gjorde sig gældende – såvel på det faglige som på det institutionsmæssige område – indtil begyndelsen af halvtredserne. I en introduktion til faget, udgivet i *Dansk Historisk Fællesforenings* skriferække, udtrykkes det således: »Først når man har tænkt et så snævert afgrænset fag som folkemindeforskningen ind i en større faglig sammenhæng, kan man med held beskæftige sig med detaljerne« (1971 Piø).

En af de væsentlige ting som folkemindeforskeren og etnologen er fælles om er feltarbejdet hvor man koncentrerer sig om lokalsamfund eller andre subkulturelle gruppedannelser i makrosamfundet. Etnologen vil her i særlig grad interessere sig for de økologiske og sociale forhold, der har betinget bevarelsen eller udviklingen af lokalsamfundets eller gruppens karakteristiske kulturformer. Omvendt vil folkeminde- og folkelivsforskeren koncentrere sig om et udvalg af åndelige, respektivt materielle kulturelementer eller institutioner og undersøge disse i forhold til lokalsamfundet eller gruppen som helhed. For nogle folkemindeforskere er studiet af de sociokulturelle helheder imidlertid ved at blive et mål i sig selv, således at delene – de ballader eller bøndergårde som det var opgaven at analysere i videst muligt sammen-

hæng – helt tabes af syne. Men heri ligger vel nok også den væsentligste forskel fra etnologerne: det er nemlig efter manges opfattelse stadigvæk traditionerne og menneskers traditionelle adfærd der er folkemindeforskningens egentlige arbejdsfelt.

Nogle er gået over til at kalde faget for *folkloristik* – lige som man gør det i andre skandinaviske lande og i USA, og nægtes kan det heller ikke at betegnelsen *folkeminder* kan virke vildledende, når man ser hvad den nye forskergeneration arbejder med. Interessant nok er det iøvrigt blevet påvist (1971 Piø), at Grundtvig, da han lancerede ordet *folkeminder* i Danmark, kun brugte det som en populærvidenskabelig term. Begrebet *folkeminder* er en glimrende betegnelse, når man gerne vil give andre mennesker – offentligheden – en idé om, hvad man er interesseret i at få indsamlet, men som videnskabelig betegnelse er, og var, det lige så uhåndterligt som det engelske ord *folklore*.

Nogen klaring på begreberne fik man da der i 1959 ved Københavns universitet oprettedes en lærestol i folkelivsforskning eller, som det hed, *materiel* folkekultur. Dette implicerede nemlig, at det fire år tidligere indførte fag, nordisk folkemindvidenskab, var at opfatte som en lærestol i *åndelig* folkekultur. Men forholdene kompliceredes snart igen, da faget materiel folkekultur efter en nyorientering i 1971 blev omdøbt til europæisk etnologi:

Europæisk etnologi er en gren af den almene etnologi, hvis opgave det er at studere mennesket som kulturvæsen. Europæisk etnologi indtager imidlertid en selvstændig stilling på grund af fagets særlige forskningstradition og den metodik, som studiet af de europæiske miljøer kræver. I mange lande omfatter faget foruden materielt og socialt miljø også den folkelige tro og digtning, men i Danmark er dette område udskilt som en særlig disciplin, Nordisk folkemindvidenskab.

hedder det i studieplanen (1971 Studieplan). Her omtales og placeres folkemindeforskningen altså som en gren af europæisk etnologi, der særligt beskæftiger sig med folkelig litteratur og religion, og som i Danmark er udskilt som et selvstændigt fag. I studieplanen for nordisk folkemindvidenskab er faget dog ikke slet så skarpt afgrænset:

Folkemindvidenskab kan defineres som den videnskab, der har til formål at indsamle og studere den del af folkekulturen, der især

giver sig udtryk i folkedigtning med ældre litteratur og triviallitteratur (folkeligt læsestof), musikalsk folkekultur, folkeskik af ældre og nyere dato og folketro med de religiøse bevægelser. En del af disse kulturelementer er traditionsbundne og kan derfor bedst studeres i deres historiske forløb, medens andre er nyere innovationer, der har særlig betydning for forståelsen af kulturdynamikken i nutidskulturen (1969 Studieplan).

Hvad enten man beskæftiger sig med nordisk eller europæisk folkekultur, må der uvægerligt komme store overlapninger mellem de to søsterdiscipliner.

Hos den helt unge generation af folkemindeforskere, de der blev magistre i 1970 og 1971, finder man en stærk tendens til at anvende fagets metoder på områder, som man tidligere ville have afvist som irrelevante, og et gennemgående træk ved deres magisterforelæsninger er den søgende holdning, når det gælder indholdet af faget folkemindvidenskab. En af dem udtrykker det sådan:

Det som især tegner en specifik videnskab er fagets målsætning; i det hele taget den problemstilling, som forskerne interesserer sig for. Folkloristikken har imidlertid haft meget svært ved at etablere sig som fag . . . Selv om der trods alt ikke er så mange definitioner, som der er forskere, må man erkende, at folkloristikken er en videnskab præget af stærkt individuelle afgrænsninger . . . Jeg opfatter . . . folkloristikken som en videnskab, der søger at forstå menneskets traditionelle udfoldelser og holdninger. Et folkloristisk fænomen kan derfor ikke behandles isoleret, men må for at få sin fulde betydning ses i en social og historisk sammenhæng. Forskeren må således beherske en hel række metoder og kunne gøre brug af erfaringer fra nabovidenskaberne (1972 Rørbye).

Forelæsningen drejede sig iøvrigt om massemedierne som folkloristisk arbejdsfelt med eksempler hentet fra ugebladsnoveller med kærlighedsmotiver, temaet for forelæserens konferensspeciale (1970 Rørbye). En anden forelæser, der havde skrevet speciale om amatørteatre som en social institution, talte om folkemindvidenskab og kulturpolitik; en tredje, hvis speciale var en strukturanalyse af en festskik i et øsamfund, talte om forholdet mellem folkemindvidenskab og etnologi. En fjerde talte om folkemusikkens placering inden for folkeminde-

videnskaben, en femte om sin analyse af sagn som kilder til folketrosforskningen, og en sjette gjorde rede for sine synspunkter på studiet af nutidig folkekultur og formulerede følgende målsætning: »Det jeg mener er vor opgave, er at finde frem til de holdninger eller forhold, der betinger folks måder at leve sammen på.« (1972 Mathiesen). De seks magisterforelæsninger er udgivet og er et væsentligt bidrag til den hjemlige debat om fagets placering (1972 Forelæsninger).

## II.

Efter ganske kort at have ridset de helt store linjer op inden for folkemindeforskningen i perioden 1953 til 1973, vil vi i det følgende gøre rede for, hvad der så rent faktisk blev skrevet og udgivet i perioden. Vi vil prøve at se, på hvilken måde og i hvilket omfang de nye tanker og ideer overhovedet slog igennem inden for folkemindeforskningen.

Fra slutningen af 1950'erne til midten af 1960'erne mærkede man først og fremmest den nye kurs inden for viseforskningen. Det hele begyndte i virkeligheden ikke særligt teoretisk: en række unge »hjemlige vise-etnografer« blandt folkemindeforskerne genopdagede simpelthen vise- og sangtraditionen i Danmark. Hidtil havde den samlede danske viseforskning drejet sig om middelalderballaderne, og i 1956 kom en stor og grundig oversigt over deres århundredgamle forskningshistorie (1956 Dal), men så opdagede man dels, at mange mennesker stadig kunne synge disse middelalderballader – de gamle folkeviser – dels, at folk kunne lide at synge viser, der nok var yngre end middelalderballaderne, men dog gamle: det gjaldt ikke mindst de viser der særligt i det 19. århundrede blev produceret som skillingsviser (1960 Knudsen, 1962 Stougård Hansen, 1963 Encvig).

Man opdagede også at viserne virkelig betød noget for de mennesker, der sang dem, og derfor gav man sig til at sætte disse sangere og deres viser i centrum. Man indsamlede materiale – viser, samtaler og beretninger – der kunne belyse de enkelte sangere og deres miljø (1961 Knudsen, 1973 Nielsen). Som etnografen, der er på visit i en kultur, der ikke er hans egen, rejste man rundt og indsamlede mange steder i landet. Resultatet af disse indsamlinger var imponerende, ikke blot kvantitativt, men også kvalitativt. En af de meget perspektivrige teorier, der dukkede op, var den, at »kun de viser, som er sande, huskes og synges – det vers og den melodi, som sangeren ikke længere tror på, falder bort eller laves om.« (1961, 1962 Knudsen).

Fra midten af 1960erne blev interessen for sangernes forhold til deres viser så stor, at man koncentrerede sig om enkelte sangere og deres repertoarer. Noget helt tilsvarende foregik inden for folkemusikken, hvor spillermændene – de få der overhovedet var tilbage – kom i fokus. Samtidig blev begejstringen for alt det nye, man opdagede, så stor, at man følte, at de gamle viser og de gamle melodier ikke blot var noget, der burde studeres videnskabeligt i traditionel forstand. Det var værdier der inspirerede én selv; de måtte også kunne inspirere andre, ikke mindst unge mennesker af i dag. Det foreløbige resultat af denne nye folke-bevægelse i forbindelse med folkesangen og folkemusikken er, at der i tilslutning til Dansk Folkemindesamling i 1971 blev oprettet en selvejende institution, Folkemusikhuset i Hoager, syd for Holstebro. Det er et inspirerende centrum for en række aktiviteter omkring spillermænd og visesangere, hvoraf to – som de første herhjemme – er blevet statsansatte, for at de kan tilføre vort kulturliv en fornyelse ved at spille og synge det gamle for de unge.

I slutningen af 1950erne begyndte man også at interessere sig mere etnologisk for skillingsviseproduktionen som en institution i samfundet (1959 Piø). En række undersøgelser er publiceret og en af de mere perspektivrige teorier, der er fremkommet i forbindelse med dette stof, er teorien om viseproducenternes betydning som kultur-entreprenører, når det gælder innovationer inden for den samlede danske vise-tradition (1969 Piø).

Innovationerne kunne være tidens litterære kunstviser, som viseproducenterne lod udsende som billige pirat-tryk; en litteraturhistoriker har i et par arbejder taget sig for at studere hvad der i grunden sker, når en sådan vise, som man altså kender »urformen« til – f.eks. Öhlenschlägers ballade om Vilhelm – går over i folketraditionen. Der kan ligefrem opstilles elementære regler for, efter hvilke principper sangerne omformer viserne (1971 Rossel). Disse mere litterært-folkloristiske undersøgelser står som en modvægt til den etnologisk orienterede viseforskning, der ellers helt har præget de sidste tyve års forskning. De etnologisk-funktionalistiske synspunkter er ikke blot blevet anlagt på det nyere stof, men også på middelalderballaderne. Det gælder en undersøgelse af før-gregorianske melodistrukturer i danske folkeviser og en anden undersøgelse af forholdet mellem dansevise og arbejdsviser (1957, 1962 Knudsen), og det gælder et par studier af trylleviserne, hvor forfatteren undersøger en række sagn- og eventyrviser og forsøger en nærmere bestemmelse af de folketrosvæsener, som

optræder heri. Et af de bemærkelsesværdige resultater er opdagelsen af, at havmanden i »Agnete og havmanden« ikke hører hjemme i nordisk folketro, og at den skønne »middelalderballade« formentlig først er digtet engang i 1770erne (1969, 1970 Piø). Den del af de overnaturlige væsener, som falder ind under betegnelserne fabeldyr og sagnfolk har iøvrigt fået deres oversigt i håndbogen af samme navn (1967 Holbek & Piø).

Periodens største og vel nok mest betydelige bedrift er dog firebindsværket *Dagligliv i Danmark*, hvor praktisk talt alle sider af dansk folkekultur behandles gennem fire århundreder. Folkloristerne har skrevet en væsentlig del af dette værk, idet der er store artikler om overtro, viser, skikke og underholdning. Stærkest står bindet om det 19. århundrede, hvor man har de store folkemindeindsamlinger at bygge på, noget svagere står det 17. og 18. århundrede, hvor kilderne er mere begrænsede, og svagest står det 20. århundrede, hvor kilderne simpelthen er overvældende, og den folkloristiske metode desuden ikke var rigtigt udviklet til at behandle folkekultur i industri- og massesamfund. Værkets sigte er beskrivende. Man finder så at sige ikke ét eneste i traditionel forstand teoretisk bidrag bortset fra, hvad en og anden har smuglet ind i noterne. Men ser man på anvendelsen af det historiske kildemateriale, møder man ofte noget, som ikke er kulturhistorie i almindelig forstand. Det gælder f.eks., når folketroen om bjergfolk bliver analyseret i relation til almindelige menneskers dagligliv (1961 Piø), og det gælder, når en hekseproces fra Falster udnyttes til rekonstruktion af en klog kones kundekreds i det 17. århundrede (1969 Henningsen). I begge tilfælde er der tale om, hvad man med en ny amerikansk betegnelse kalder for etno-historie. Metoden består i at stille etnologiske spørgsmål til et historisk materiale og analysere det med særligt henblik på, hvad de historiske data faktisk siger om tidligere etnografiske tilstande. Betegnelsen etnohistorie dukker først op i en helt ny artikel (1973 Henningsen), men metoden har længe været praktiseret af folkeminforskningen, og hvis *Dagligliv i Danmark* skiller sig ud fra den klassiske kulturhistorie i Troels Lund, er det vel netop ved, at mange af artiklerne har denne etnohistoriske dimension.

De betydeligste folkloristiske enkeltarbejder, der er udkommet efter 1953, er nok dem, der på moderat vis har indkorporeret de nye synspunkter på dét traditionelle emneområde, folkloristerne har arbejdet med siden Svend Grundtvigs tid. Det gælder studierne af en række af



de optagelses- og indvielsesskikke, man kender rundt omkring fra i samfundet (1960 Henningsen, 1964 Henningsen). Og det gælder fremfor alt periodens eneste disputats, nemlig om linjedåbsskikkene. Forfatteren gør her op med den gamle forskning, der så hedenske ritualer ligge og lure under næsten alle nyere skikke. I adskillige tilfælde er der dog langt snarere tale om festlige »sociale markeringer«. Det er der f.eks., når man klæder sig ud og nøder dem der første gang passerer ækvator til at gennemgå en parodisk dåbshandling (1961 Henningsen).

Inden for studiet af folketro er der kommet en hel række bøger og afhandlinger skrevet af forfattere som hver især er specialister i områder som overtroen er knyttet til. Det drejer sig om læger, tandlæger, farmaceuter, dyrlæger og forstmænd, men kun de færreste af disse arbejder kan siges at være af væsentlig betydning for denne del af folkemindeforskningen. Blandt de få, der bør fremhæves, er et par store bøger om djævlbesættelser og hekseprocesser skrevet af en kulturhistoriker (1953, 1960–61 Bæksted) og en jurist (1966 Jacobsen).

De parapsykologiske fænomener har altid interesseret mange, og i slutningen af 1950'erne indsamledes et ret betydeligt materiale om syner og varsler blandt folk over hele landet. Det blev til en fortræffelig, men noget tendentiøs bog, idet forfatteren – der ellers var bekendt for sin store nøgternhed – gør sig store anstrengelser for at bibringe læseren sin overbevisning om disse fænomeners virkelige eksistens (1957 Hansen).

Interessen for studiet af de kloge folk har været tiltagende, og der foreligger et par meget grundige afhandlinger og bøger om en række både mere og mindre kendte kloge folk i forrige århundrede og helt op mod vor egen tid (1960–61 Hansen, 1957 Ellekilde, 1973 Biering). I disse arbejder lægges hovedvægten på at give de bedst mulige og de bredest mulige personal- og kulturhistoriske oplysninger til belysning af de kloge folk, der beskrives. Anderledes er det i et nyere arbejde, der sin lidenhed til trods dog er af principiel betydning: i konklusionen af afhandlingen, der tager sit udgangspunkt i en båndoptaget samtale med en klog mand, formulerer forfatteren sit synspunkt således: »Det er således rimeligt at lægge noget mindre vægt på selve beskrivelsen af hjælpen, herunder metoderne og helbredelsen. Derimod må man i stigende grad redegøre for den trossammenhæng, hvori hjælpen af syge mennesker er en del.« (1972 Rørbye).

De mest udbredte overtroforestillinger har man med et lidt uvidenskabeligt, men meget træffende udtryk kaldt for »den lille overtro«:

at banke under bordet, at ønske ved stjernesked og at tro, det betyder uheld, når en sort kat løber over vejen. Herom er der blevet skrevet et par populære bøger, der på beskeden vis søger at markere det nye syn på overleveringen ved ikke blot at gennemgå stoffet rent typologisk og traditions-historisk, men ved også at fremlægge stoffet sådan, at man virkelig får rede på, hvad denne overtro betyder for mennesker i dag. Betegnende nok er der i den ene af bøgerne et helt kapitel, hvor folk fortæller om deres eget forhold til overtroen (1973 Piø).

Ved siden af overtroen og viserne er børnefolklore nok det område inden for folkemindeforskningen, hvor der er foregået den største aktivitet. Samtidig med, at de »hjemlige vise-etnografer« drog rundt i landet i slutningen af 1950'erne, begyndte man nemlig også at interessere sig for, hvad børn sang og fortalte, ja, for hvad børn underholdt hinanden med i det hele taget, når de voksne ikke var til stede. Tidligere havde man kun interesseret sig for de rim og remser og sange, som gamle mennesker kunne huske fra deres barndom. Nu begyndte man at gå direkte til børnene af i dag for at studere traditioner, mens de virkelig var i brug og havde en funktion. Resultatet blev en række bøger og afhandlinger, hvor så at sige alle sider af børnenes traditionsstof tages op til behandling: blandt andet har en lærer udgivet et par bøger og afhandlinger om og med historier, sketcher, rim og remser, ganske særligt fra en skole i Københavns omegn (1965 Kaas Nielsen), og et tidsskrift har bragt et temanummer med artikler og oversigter over, hvad der er sket inden for børnefolklore (1971 Nord-Nytt).

Fortællestoffet har været noget forsømt i de sidste tyve år, men dog mere i periodens anden halvdel end i dens første. I slutningen af 1950'erne kom et par små monografier over en skæmtehistorie og over et eventyr (1954, 1957 Bødker) og i forbindelse med en nyudgave af Æsop i Christian Pedersens oversættelse har udgiveren skrevet intet mindre end fablens historie. Han konstaterer i øvrigt det principielt meget vigtige, at »fablen, som vi kender den, er en litterær foretælse i nøje sammenhæng med en bestemt retorisk, nu uddød tradition: at den ofte betjener sig af motiver, som har sidestykker i nyere mundtlig tradition, ændrer intet ved dette forhold« (1961–62 Holbek).

Der er også kommet en meget grundig sproglig-stilistisk analyse af en enkelt eventyrfortællers fortælle teknik, skrevet af en litteraturforsker (1968 Lundbo Levy). De for en folkemindeforsker mest perspektivrige afhandlinger, der er skrevet om fortællestoffet, er dog nok de to der behandler den hidtil oversete genre: skrønerne (1961, 1963 Hen-

ningsen). Heri vises med stor tydelighed, hvor væsentligt det er ikke blot at studere teksterne, men også konteksten – det vil sige fortællerne og de miljøer, hvori der fortælles. Resultatet af analyserne formuleres sådan: »skrønegenren er en særlig måde at fortælle en særlig tekstklasse på, men da det afgørende er skrøneattituden, kan man i virkeligheden omsætte næsten hvad som helst til skrøner.« Det der foregår er altså en »omstilling af stoffet, som vi kan kalde attitudefarvning« (1961 Henningsen).

Som det vil fremgå af det hidtil sagte, så er der vel kommet mangfoldige afhandlinger og bøger i denne tyve-årige periode, men man kan nok undre sig over så få teoretiske bidrag, der er imellem. Denne undren bliver ikke mindre, når man ser, hvor mange kræfter og hvor megen tid nogle forskere har ofret på at udgive tekstsamlinger, antologier og kataloger. Det er udgivelser, der spænder meget vidt i hele deres anlæg.

Der er f.eks. blevet udarbejdet en stor katalog – et leksikon – over terminologier inden for folkedigtningen i almindelighed (1965 Bødker) og en mindre inden for gådegenren (1964 Bødker). I øvrigt er der netop inden for folkedigtningen kommet en række væsentlige udgaver. Det gælder ikke mindst det i 1853 påbegyndte storværk, *Danmarks gamle Folkeviser*, der omsider er blevet ført så langt frem at der nu kun mangler registerbindet og melodibindet (1933–58, 1960–65 *Danmarks gamle Folkeviser* X:1–2). Det gælder også en repertoireudgave med alle de viser en enkelt sangerske fra første halvdel af dette århundrede kunne synge (1956 Schjørring). Hertil kommer et par meget betydelige udgaver med fortællestof, nemlig de to udgaver med eventyr indsamlet i midten af det 19. århundrede og indsendt til Svend Grundtvig. Eventyropskrifterne gengives diplomatarisk, således at vi her for en gangs skyld får traditionen uretoucheret, som den nu er blevet nedskrevet af to af Grundtvigs allermest pålidelige optegnere. Udgiveren har møjsommeligt gennem søgt jyske arkiver og fundet biografiske oplysninger om eventyrfortællerne (1958, 1963–67 Bødker).

Ordsprogene har også i perioden fået deres standardudgave (1969 Kjær & Holbek) med en meget fin og informativ indledning, hvor udgiverne – en sprogforsker og en folkemindeforsker – skriver om ordsprogenes stil og form, struktur, oprindelse og udbredelse. Udgaven indeholder 4000 danske ordsprog »fra skrift og tale gennem 600 år.«

Når man skal hævde et fags selvstændighed kan man enten satse på teoretiske eller stofflige landvindinger. Dansk folkemindeforskning har i

1950-erne og 1960-erne i det store og hele bevæget sig i den sidste retning. Der har været diskussion på enkelte områder, men ingen generel debat om faget. Der er blevet gjort en masse status – som nu også i denne oversigt – og fremsat en masse kritik af ældre forskningsmetoder, men endnu kan man kun ane omridsene af en ny folkloristisk metodologi, som virkelig vil være i stand til at forny denne gamle disciplin inden for den samlede kulturforskning. Det er at håbe at de bedste forsøg i 1960erne på afgørende måde vil komme til at præge 1970ernes og 1980ernes forskning. I 1960erne brød faget sin isolation og opdagede andre forskningsfælder end sprog- og litteraturforskerne, nemlig folkelivsforskerne, socialantropologerne, kultursociologerne og mange andre; i 1970erne kastede man sig ud i en række helt nye forskningsområder; kun fremtiden vil vise om det virkelig kan lykkes for folke-mindeforskningen at bevare sit eget ansigt i den stadigt omsiggribende skare af kulturforskere af alle mulige observanser.

### III

#### *Selektiv bibliografi 1953–1973.\**

1933–58.

*Danmarks gamle folkeviser X:1. Tekst-tillæg.* Af H. Grüner-Nielsen, afsluttet af Karl-Ivar Hildeman. 479 s.

1953

Boberg, Inger M. *Folkemindeforskningens historie i Mellem- og Nordeuropa.* 382 s. (*D*)anmarks (*F*)olke(m)inder 60. *English summary.*

Brunsmann, Johan *Køge Huskors (1674).* Med indledning og noter ved Anders Bæksted. 320 s. *DFm* 61. *English summary.*

1954

Bødker, Laurits »Den lange løgn«. *Danske Studier* 1954 109–26.

1955–71

*Folkeminder.* Udgivet af Foreningen Danmarks Folkeminder.

1956

Dal, Erik *Nordisk folkeviseforskning siden 1800. Omrids af text- og melodistudiets historie og problemer især i Danmark.* 448 s. *English summary.*

Ellekilde, Hans »Sidsel Jensdatter«. *Hardsyssel Årbog* 50 (1956) 150–83.

\* Hvis intet andet er anført, er trykkestedet København.

Schiørring, Nils (ed.) *Selma Nielsens viser. Et repertoire af folkelige sange fra det 19. århundredes slutning*. 188 s. DFM 66.

1957

Bødker, Laurits »The Brave Tailor in Danish Tradition«. *Studies in Folklore, in honor of Stith Thompson*. Bloomington, 1–23.

Ellekilde, Hans »De kloge koner i Tjørnehoved«. *Præstø Årbog* N.R. 5:1 (1957) 5–58.

Hansen, H. P. *Syner og varsler. Parapsykologiske fænomener*. 259 s. *English summary*.

Knudsen, Thorkild »Præmodal og pseudogregoriansk struktur i danske folkevisemelodier«. *Dansk Musiktidsskrift* 32 (1957) 63–68.

1958

Clausen, Karl *Dansk folkesang gennem 150 år*. 338 s.

Levinson, Niels *Folkeeventyr fra Vendsyssel*. Udgivet af Laurits Bødker. xvi + 312 s. DFM 68. *English summary*.

1959

Piø, Iørn *Skillsviserne om Christiansborg Slots brand 1884*. 60 s.

1959–60

Bæksted, Anders *Besættelsen i Tisted 1696–98*. I–II. vi + 570, vii + 300 s. DFM 69. *English summary*.

1960

Henningsen, Henning *Behøvling og hønsning. Indvielses- og optagelseskikke i håndværkerlav*. 56 s.

Knudsen, Thorkild »Folk synger«. *Folkeminder* 1960 1–12.

1960–65

*Danmarks gamle folkeviser X:2. Tekst-tillæg*. Udgivet af Erik Dal og Iørn Piø. 429 s.

1961

Ellekilde, Hans *Danske Folkeminder. Udvalgte afhandlinger og artikler. Udg. på forfatterens halvårsdag den 17. februar 1961*. 229 s.

Henningsen, Gustav »Kunsten at lyve lodret. Omkring en kommerciel indsamling af norske sømandsskrøner«. *Vestfold-Minne*. Tønsberg. (1961) 64–99 = »The Art of Perpendicular Lying – Concerning a Commercial Collecting of Norwegian Sailor's Tall Tales«. *Journal of the Folklore Institute* II:2 (1965) 180–219.

Henningsen, Henning *Crossing the Equator. Sailors' Baptism and Other Initiation Rites*. 324 s.

- Knudsen, Thorkild »Ingeborg Munchs viser«. *Folkeminder* (1961) 89–104.
- Knudsen, Thorkild »Model, type og variant«. *Dansk Musiktidskrift* (1961) 79–92  
= »Model, Typus und Variante«. *Wissenschaftliche Zeitschrift der Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald, Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe* 10:2 (1961) 177–189.
- Holbek, Bengt (ed.) *Æsops levned og fabler. I–II. [I Facsimileudgave. (1961) II. Indledning og noter. (1962)]* vi s. + 184 bl., 299 s.

1962

- Knudsen, Thorkild »Arbejdsviser og danseviser«. i: *Nordisk Seminar i Folkedigtning*, s. 135–41. = »Arbeitslied und Tanzlied«. *Wissenschaftliche Zeitschrift der Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald, Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe* 11 (1962) 185–88.
- Knudsen, Thorkild »Om sandhed i viserne«. i: *Nordisk Seminar i Folkedigtning*, s. 127–34.
- Nordisk seminar i folkedigtning. Ålborg 10.–11. september 1961*. Udgivet af Laurits Bødker. viii + 144 s.
- Stougård Hansen, Karen »Breve med folkeviser«. *Folkeminder* (1962) 122–136.

1963

- Brøndegaard, V. J. »Albatrossen og sømanden. Et kapitel af den maritime folklore«. *Handels- og Søfartsmuseets Årbog* 22 (1963) 11–147.
- Christensen, Nikolaj *Folkeeventyr fra Kær herred*. Udgivet af Laurits Bødker. Iviii + 316 s. *DFm* 73. *English summary*.
- Enevig, Anders *Prinser og vagabonder*. 133 s.
- Henningsen, Gustav »Det store skib og den store gård. ATT 1960 H og E«. *Folkeminder* (1963) 196–213 = »The Great Ship and the Great Farmhouse AT 1960 H and E«. *Journal of the Folklore Institute* III:1 (1963) 50–69.
- Piø, Iørn *Bank under bordet eller fem små kapitler af dagliglivets overtro*. 85 s.
- »Folkedigtning«. i: *Dagligliv i Danmark i det nittende og tyvende århundrede*. I, 139–170.
- »Folketro«. i: *Dagligliv i Danmark i det nittende og tyvende århundrede*. I, 171–208.

1963 ff

- Nord-Nytt*. Udgivet af Nordisk Etnologisk Folkloristisk Arbejdsgruppe (NEFA).

1963–64

- Steensberg, Axel (ed.) *Dagligliv i Danmark i det nittende og tyvende århundrede*. I–II. 682 + 720 s.

1964

- Bødker, Laurits i samarbejde med Brynjulf Alver, Bengt Holbek & Leea Virtanen *The Nordic Riddle: Terminology and bibliography*. 101 s.

Henningsen, Henning *Rus, deposits og pennalismе. Indvielsesskikke blandt studenter og skoleelever*. Christiansfeld. 69 s.

Stougård Hansen, Karen (ed.) *Gamle viser i folkemunde*. Århus. 79 s.

1965

Bødker, Laurits *Folk Literature (Germanic)*. 365 s. (*International Dictionary of Regional European Ethnology and Folklore II*).

Kaas Nielsen, Erik *Det lille folk*. 126 s.

1966

Holbek, Bengt *Jeppe Aakjær. Jyske Folkeminder*. DFM 76. 264 s.

Jacobsen, J. C. *Danske domme i trolddomssager i øverste instans. Indledning og kommentar*. 329 s.

Piø, Iørn *Folkeminder og traditionsforskning*. 81 s.

1967

Holbek, Bengt & Iørn Piø *Fabeldyr og sagnfolk*. 512 s.

Nielsen, Svend »Skillingsviser udsendt af familien Tribler i perioden 1812–42«. *Folkeminder* (1967) 167–198.

1968

Clausen, Karl *Folkevisе og nymodens sang i Napoleonstiden. Bidrag til en slesvigsk sanghistorie efter aktstykker og håndskrevne viser, samtidige sangbøger, mundtlig overlevering. Bind I. Introduktion. Sangens kår i et slesvigsk sogn*. 130 s. DFM 78. *German summary*.

Lundbo Levy, Jette *Hans i vadestøvlerne. En studie i mundtlig fortælle teknik*. 152 s. DFM 79. *English summary*.

1969

Henningsen, Gustav »Hekseforfølgelser«. i *Dagligliv i Danmark 1620–1720*. s. 353–376.

Henningsen, Gustav »Trolddom og hemmelige kunster«. i *Dagligliv i Danmark 1620–1720*. s. 161–196.

*Ordsprog i Danmark. 4000 ordsprog fra skrift og tale gennem 600 år*. [Af] Iver Kjær og Bengt Holbek. 335 s.

Piø, Iørn »Overnaturlige væsner i nordisk balladetradition. I. DgFT 33 Germand Gladensvend og DgFT 60 Valravnen«. *Danske Studier* (1969) 48–71.

– *Produktionen af danske skillingsviser mellem 1770 og 1821 og samtidens syn på genren*. 126 s. + 6 upag. bl.

Steensberg, Axel (ed.) *Dagligliv i Danmark 1620–1720*. 761 s.

*Studieplan for nordisk folkemindedevidenskab i København*. i: *Studiehåndbog for det filosofiske fakultet*, (1969).

1969–70

*DFS-Information*. Udgivet af Dansk Folkemindesamling.

1970

- Biering, Karsten *Bidrag til belysning af amatørteaterforhold i Danmark. En traditions- og organisationshistorisk redegørelse.* 138 s.
- Holbek, Bengt (ed.) *Eventyrindex.* 214 s.
- Piø, Iørn »Overnaturlige væsner i nordisk balladetradition II. DgFT 38 Agnete og havmanden«. *Danske Studier* (1970) 24–51.
- Rørbye, Birgitte *Mediaforskning og traditionsforskning. Et studium af ugebladsnoveller med kærlighedstema.* 225 s.

1971

- Alver, Bente Gullveig »Henning Frederik Feilberg«. i: *Biographica. Nordic Folklorists of the Past.* s. 225–238.
- Biographia. Nordic Folklorists of the Past. Studies in honour of Jouko Hautala* 27.6.1970. Ed. board: Dag Strömbäck, Brynjulf Alver, Bengt Holbek, Lea Virtanen. 452 s.
- Bregenhøj, Carsten *Etnologisk interviewteknik.* 88 s.
- Børthy, Lissa »Ferdinand Ohrt«. i: *Biographica. Nordic Folklorists of the Past.* s. 297–311.
- Holbek, Bengt »Axel Olrik«. i: *Biographica. Nordic Folklorists of the Past.* s. 259–296 = (på dansk) »Axel Olrik«. *Danske Studier* (1972) 87–116.
- »Evald Tang Kristensen«. i: *Biographica. Nordic Folklorists of the Past.* s. 239–243.
- Knudsen, Thorkild »Evald Tang Kristensen«. i: *Biographica. Nordic Folklorists of the Past.* s. 243–257.
- Nord-Nytt* 1 (1971).
- Piø, Iørn *Folkeminder og traditionsforskning.* 2. forøgede udgave. 100 s.
- »Svend Grundtvig«. i: *Biographica. Nordic Folklorists of the Past.* s. 189–224. = (på dansk) »Svend Grundtvig og hans folkloristiske arbejdsmetode«. *Danske Studier* (1971) 91–120.
- Rossel, Sven *Den litterære vise i folketraditionen.* 268 s. DFm 81.
- Steensberg, Axel (ed.) *Dagligliv i Danmark i det syttende og attende århundrede. 1720–1790.* 693 s.
- Studieplan for europæisk etnologi i København.* i: *Studiehåndbog for det filosofiske fakultet,* (1971).

1971 ff

- FMH-Information.* Udgivet af Folkemusikhuset i Hoager.

1972

- Holbek, Bengt »Strukturalisme og folkloristik«. *Folk og Kultur* (1972) 51–64. *Konferensforelæsnings 1969–1971.* [Institut for Folkemindevidenskab]. 85 s.
- Mathiesen, Eske K. »Målsætning for studiet af nyere folkekultur« i: *Konferensforelæsnings 1969–1971.* s. 48–61.
- Rørbye, Birgitte »Det sker jo sommetider, at jeg oplever ting«. *Folk og Kultur* (1972) 85–94.



- »Massemedium, kulturformidling og kulturkonsumtion, belyst som folkloristisk arbejdsfelt«. i: *Konferensforelæsninger 1969–1971*. s. 75–85.

1972 ff

*DFS-Nyt*. Udgivet af Dansk Folkemindesamling.

*Folk og Kultur. Årbog for dansk etnologi og folkemindevidenskab*. Udgivet af Foreningen Danmarks Folkeminder.

1973

Biering, Karsten »Folkelig lægekunst på Løgstøregnen – Haaning-slægten og dens behandlingsmetoder gennem ca. 100 år«. *Folk og Kultur* (1973) 31–57.

Henningsen, Gustav »Etnografi og inkvisition«. *Jordens Folk* 9:2 (1973) 66–83.

Nielsen, Svend »Om Maren Ole og hendes viser«. *Folk og Kultur* (1973) 87–112.

Piø, Iørn *Den lille overtro. Håndbog om hverdagens magi*. 302 s.

Rørbye, Birgitte »Etnologi og samfund«. *Fortid og Nutid* (1973).

### *Bibliografier og bibliografiske oversigter*

*Bibliografi over dansk folkekultur 1955–1959*. Ved L. Bødker, B. Holbek, H. Rasmussen. 1957–61. 231 s.

*Bibliografi over dansk folkekultur 1960–1964*. Ved G. Henningsen, B. Holbek, H. Rasmussen. 1962–66. 275 s.

*Bibliografi over H. P. Hansens trykte arbejder*. [Ved] Vagn Lindebo Hansen & Hanne Arendt. Herning. 1970. 74 s.

Dal, Erik »Die heutige Volksliedforschung in Skandinavien«. *Deutsches Jahrbuch für Volkskunde* 10 (1964) 332–352.

Henningsen, Gustav »Bibliografi 1913–1960«. i: Hans Ellekilde *Danske folkeminder. Udvalgte afhandlinger og artikler*. 1961. s. 215–229.

Holbek, Bengt »Litteratur om folkeminder 1954–1961«. *Fortid og Nutid* 21 (1963) 433–451.

Lægdsmand, Karsten *Bibliografi for folkelivsforskere. Med særlig henblik på de materielle kulturprodukter og næringslivet*. 1968. 432 s.

*NEFA dokumentation*. 1971 ff.

Nielsen, Erik Kaas »Børnetradition – en litteraturoversigt«. *Nord-Nytt* 1 (1971) 60–64.

*Nordisk folkedigtning og folkemusik. Inventering og originalmateriale i nordiske institutioner*. 1972. 192 s.

Piø, Iørn »Dansk folkekultur«. i: Axel Andersen & Knud Sandvej (ed.) *Fagbøgenes hvor-står-det?* 1971. s. 210–233.

Rørbye, Birgitte »Kan børnene fortælle os noget? *Folk og Kultur* (1973) 156–159.

Schmidt, August F. *Bibliografi. Udgivet i anledning af forfatterens 60-års dag den 4. august 1959*. 1959. 36 s.

»Volkskunde in Dänemark 1955–1964. Eine bibliographische Übersicht«. [Ved] Bengt Holbek & Holger Rasmussen. *Hessische Blätter für Volkskunde* 57 (1966) 215–238.